

Advies over de onderwijsfiches voor het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2015 - 2019

Vlaamse Onderwijsraad

Kunstlaan 6 bus 6
BE-1210 Brussel

T +32 2 219 42 99
F +32 2 219 81 18

www.vlor.be
info@vlor.be

Wijs beleid door overleg

Adviesvrager: Hilde Crevits, vice-minister president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs op 16 maart 2015 en Liesbeth Homans, vice-minister president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Inburgering, Wonen, Gelijke Kansen en Armoedebestrijding op 9 februari 2015

Uitgebracht door de Algemene Raad op 23 april 2015 met eenparigheid van stemmen

Voorbereiding: commissie Diversiteit en Gelijke Onderwijskansen onder het voorzitterschap van Jean-Pierre Verhaeghe en commissie Diversiteit Hoger Onderwijs onder voorzitterschap van Rudy Van Renterghem

Dossierbeheerder: Patrice Caremans

INHOUDSOPGAVE

1	SITUERING	3
2	EEN AMBITIEUZE ROL VOOR ONDERWIJS IN EEN INTEGRAAL BELEID VAN ARMOEDEBESTRIJDING	3
3	FINANCIERING EN STUDIEFINANCIERING	4
3.1	AFSTEMMING KINDERBIJSLAG EN STUDIEFINANCIERING (FICHE 3 EN 7)	4
3.2	STUDIEKOSTEN IN HET LEERPLICHTONDERWIJS (FICHE 19 EN FICHE 22)	6
3.3	CULTUUREDUCATIEF PLATFORM (FICHE 8)	6
4	BETERE KWALITEIT VAN DE ONDERWIJSTRAJECTEN VOOR LERENDEN IN ARMOEDE	7
4.1	MAXIMALE KLEUTERPARTICIPATIE MET SPECIFIEKE AANDACHT VOOR MAATSCHAPPELIJK KWETSBARE GEZINNEN (FICHE 12)	7
4.2	ACTIEPLAN SPIJBELEN, VROEGTIJDIG SCHOOLVERLATEN EN LEERRECHT (FICHE 14)	8
4.3	DUAAL LEREN (FICHE 9)	8
4.4	UITBREIDING LEERKANSEN VOOR MENSEN IN ARMOEDE VIA GEPAST EDUCATIEF AANBOD (FICHE 13)	9
4.5	EVALUATIE VOORTRAJECT EN BEROEPSOPLEIDING ERVARINGSDESKUNDIGE IN DE ARMOEDE EN SOCIALE UITSLUITING (FICHE 10)	9
4.6	ONTWIKKELEN STEM-ACTIES VOOR KINDEREN EN JONGEREN UIT GEZINNEN IN MOEILIJKE SOCIAALECONOMISCHE SITUATIE (FICHE 20)	10
4.7	STUDENT TUTORING STIMULEREN BIJ HOGERONDERWIJS INSTELLINGEN (FICHE 21)	10
4.8	STUDENTENMOBILITEIT (FICHE 1)	11
5	BEGELEIDING VAN LERENDEN	11
5.1	IMPACT VAN HET M-DECREET VOOR KANSARME LEERLINGEN VERSTERKEN (FICHE 15)	11
5.2	BETERE ORIËNTERING VAN LEERLINGEN EN STUDENTEN (FICHE 16)	11
6	LAAGGELETTERDHEID AANPAKKEN	12

6.1 GELETTERDHEIDSONDERSTEUNING VAN OUDERS IN HET LEERPlichtONDERWIJS (FICHE 11)	12
6.2 SENSIBILISEREN OVER LAAGGELETTERDHEID (FICHE 18)	14
6.3 VORMING EN NASCHOLING VOOR LESGEVERS IN ONDERWIJS EN PRAKTIJKMENSEN IN ARMENVERENIGINGEN (FICHE 23)	14
7 EEN PARTICIPATIEF BELEID OP VERSCHILLENDE BELEIDSNIVEAUS	15
7.1 ARMOEDETOETS (FICHE 4, 5 EN 6)	15
7.2 AFSTEMMEN MET ANDERE ACTIEPLANNEN (FICHE 2)	16
7.3 BEHEERSOVEREENKOMST MET DE OUDERKOEPELVERENIGINGEN (FICHE 17)	16
8 ONTBREKENDE ACTIEFICHES	16

1 Situering

Naar aanleiding van haar beleidsnota Armoede vroeg de Vlaamse Onderwijsraad aan de Vlaamse minister van Armoedebestrijding mevrouw Homans om actief betrokken te worden bij de totstandkoming van het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding en om op relevante momenten in het beleidsproces om advies te worden gevraagd. De minister antwoordde daarop dat zij rekende op een bijdrage van de Vlor bij de totstandkoming van het actieplan.

In afspraak met de minister van Onderwijs mevrouw Crevits kreeg de Vlor de kans om te reageren op de fiches die het Departement Onderwijs en Vorming voorbereidde en die de minister van Onderwijs in een later stadium van de beleidsvoorbereiding zal overmaken aan haar collega van Armoedebestrijding. Dit advies bevat de reactie van de Vlor op de voorbereidende fiches van het Departement Onderwijs en Vorming. Het situeert zich in het proces van de beleidsvoorbereiding, dus voor de goedkeuring van het actieplan door de Vlaamse Regering.

2 Een ambitieuze rol voor onderwijs in een integraal beleid van armoedebestrijding

Kwaliteitsvol onderwijs kan een belangrijke hefboom zijn om de armoedecirkel te doorbreken. Onderwijsresultaten bepalen in belangrijke mate het risico op werkloosheid, armoede en sociale uitsluiting, maar zijn op hun beurt heel afhankelijk van de sociaal-economische en sociaal culturele achtergrond.^{1 2 3 4}

Onderwijs kan die belangrijke rol enkel spelen op basis van een geheel van maatregelen dat ingebed is in een structurele visie op armoedebestrijding die vertrekt vanuit de grondrechten zoals die geformuleerd zijn in het handvest van de Europese Unie.⁵ Daarin is onderwijs één van die grondrechten.⁶ Het recht op onderwijs garandeert voor mensen in armoede goed onderwijs. Voor kinderen garandeert ook het Kinderrechtenverdrag⁷ het recht op onderwijs.

¹ Groenez, S. (2006). 'Gekregen of verdiend? Ongelijkheid op school: omvang, oorzaken gevolgen' in: Cré, J., *GOKken op de toekomst: het Gelijke onderwijskansenbeleid in Vlaanderen*. Mechelen: Wolters Plantyn, p. 11-31.

² Hirt, N., Nicaise, I. & De Zutter, D. (2007). *De school van ongelijkheid*. Berchem: Epo.

³ Nicaise, I. (2008). 'Ongelijkheid en sociale uitsluiting in het onderwijs: een onuitroeibare kwaal?' in: Nicaise, I. & Desmedt, E. (red.), *Gelijke kansen op school: het kan! Zestien sporen voor praktijk en beleid*. Mechelen: Plantyn, p. 21-53.

⁴ Van Aerden, K. & Cantillon, B. (2010). *De sociale gelaagdheid van schoolse achterstand in GOK en niet-GOK scholen*. CSB Berichten. Antwerpen: Universiteit Antwerpen.

⁵ Europese Unie. Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen. (18 december 2000). *Handvest van de grondrechten Van de Europese unie (2000/C 364/01)*. Geraadpleegd op 15 april 2015 via http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_nl.pdf

⁶ Europese Unie. Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen. (18 december 2000). *Handvest van de grondrechten Van de Europese unie (2000/C 364/01)*. Artikel 14. Geraadpleegd op 15 april 2015 via http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_nl.pdf.

⁷ Verenigde Naties (1989). *Verdrag inzake de Rechten van het Kind*. Aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 20 november 1989, Officiële Nederlandse vertaling, artikel 28. Geraadpleegd op 27 april 2015 via http://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/kinderrechtenverdrag_officiële_nederlandse_vertaling.pdf.

De fiches over onderwijs voor het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding bevatten een overzicht van alle lopende onderwijsmaatregelen die te maken hebben met gelijke onderwijskansen, diversiteit en armoedebestrijding.

Bestaand beleid valoriseren is prima, maar volstaat niet. De Vlor verwacht van onderwijsfiches voor een Vlaams Actieplan Armoedebestrijding dat zij ambitieus zijn en vertrekken vanuit de overtuiging dat onderwijs cruciaal is voor een geïntegreerd beleid voor armoedebestrijding en dat het grondrecht onderwijs garandeert voor mensen in armoede. Daarbij is het nodig om een duidelijk onderscheid te maken tussen armoedebestrijding, een gelijke onderwijskansenbeleid en omgaan met diversiteit. Het gelijke onderwijskansenbeleid en omgaan met diversiteit in onderwijs mogen niet gereduceerd worden tot armoedebestrijding. Toch is er een duidelijk verband. Armoedebelief in onderwijs is een specifieke vorm van gelijke onderwijskansenbeleid en kan ook niet voorbijgaan aan het aspect van gekleurde armoede.⁸

Armoedebelief in onderwijs omvat een geheel aan maatregelen die inspelen op alle elementen van het onderwijsbeleid. Het moet die maatregelen met elkaar verbinden zodat ze elkaar versterken. Die aanpak laat ook toe om prioriteiten te leggen en lacunes op te sporen. Daarom clustert de Vlor in dit advies de fiches op basis van vijf thema's.

In volgorde van belangrijkheid zijn deze thema's:

- Financiering en studiefinanciering
- Betere kwaliteit van onderwijstrajecten van lerenden in armoede
- Begeleiding van lerenden in armoede
- Laaggeletterdheid aanpakken
- Een participatief beleid op de verschillende beleidsniveaus

Die clustering laat ook toe om enkele lacunes (zie punt 8) op te sommen die de Vlor tijdens de bespreking van de fiches op het spoor kwam.

3 Financiering en studiefinanciering

Een armoedebelief in onderwijs moet eerst en vooral de financiële drempels slechten die lerenden in armoede verhinderen om op een volwaardige manier deel te nemen aan alle onderwijsniveaus.

3.1 Afstemming kinderbijslag en studiefinanciering (fiche 3 en 7)

De overheid wil de expertise van de beleidsdomeinen Onderwijs en Welzijn inzetten om te onderzoeken hoe de studiefinanciering en de kinderbijslag samen kunnen bijdragen tot de bescherming van mensen in armoede.(fiche 3). Zij neemt zich ook voor om de studiefinanciering automatisch toe te kennen (fiche 7).

⁸ Van Haarlem, An & Coene, Jill (2013). "Armoede en sociale uitsluiting ontcijferd" in: Dierckx, Danielle, Coene, Jill, Van Haarlem, An & Raeymaeckers, Peter (red.), *Armoede en sociale uitsluiting, Jaarboek 2013*. Leuven / Den Haag: Acco, p. 410.

Voor de Vlor creëert de nieuwe bevoegdheid van de Vlaamse Regering inzake kinderbijslag hier een opportuniteit. De databanken voor de kinderbijslag kunnen gebruikt worden als basis voor de automatische toekenning van de studiefinanciering. Een inschrijving in het onderwijs kan dan de procedure voor de toekenning van studiefinanciering automatisch in gang zetten.

Vandaag zijn de databanken die noodzakelijk zijn voor de automatische toekenning van studiefinanciering nog niet allemaal aanwezig of beschikbaar. De Vlaamse overheid zet het overleg met de federale overheid over de ontsluiting van die databanken verder en gaat de mogelijkheden na om de regelgeving te vereenvoudigen. In afwachting werkt de Vlaamse overheid met een proactieve screening. Zij start de dossiers op van leerlingen en studenten die het voorbije schooljaar in aanmerking kwamen en waarvoor er nog geen aanvraag is, maar die wel ingeschreven zijn in een Vlaamse onderwijsinstelling (fiche 7).

Dit lost echter niet de problemen op van lerenden en hun ouders die voor de eerste keer studiefinanciering aanvragen. Niet alleen blijft er voor hen een hoge administratieve drempel. Het is belangrijk dat ouders weten of ze recht hebben op een studietoelage, hoe groot het bedrag is waarop ze recht hebben en in welke mate dit bedrag de reële kosten dekt. Ouders in armoede moeten dit tijdig weten om goed geïnformeerd te kunnen beslissen. Vooral bij de beslissing om al dan niet deel te nemen aan hoger onderwijs is dit een pijnpunt.

De Vlaamse Onderwijsraad vraagt aan de overheid om op korte termijn oplossingen te zoeken voor:

- ─ ouders en studenten die voor de eerste keer studiefinanciering moeten aanvragen door te investeren in een groter bereik van de rechthebbenden door o.a. verschillende organisaties ouders te laten helpen bij de aanvraag;⁹
- ─ lerenden die niet voldoen aan de nationaliteitsvoorwaarden;
- ─ kinderen van hoogopgeleiden die toch onder de armoededrempel leven of in een precair statuut;
- ─ lerenden (of ouders van lerenden) met een leefloon.

Schooltoelagen zijn een deel van een democratiseringsbeleid dat de deelname aan onderwijs op de verschillende onderwijsniveaus moet verbeteren. Ze mogen geen onderdeel zijn van een beleid dat ongewenst gedrag van ouders of lerenden sanctioneert. De Vlor betreurt dat ouders hun schooltoelage kunnen verliezen of dat de overheid hun schooltoelage kan terugvorderen als hun kinderen spijbelen.

Over het studiefinancieringsmechanisme in het hoger onderwijs bereidt de raad een advies voor waarop hij nu niet kan vooruitlopen.

⁹ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. [Advies over kinderen in armoede](#), 06 november 2013, p. 33.

3.2 Studiekosten in het leerplichtonderwijs (fiche 19 en fiche 22)

De overheid voorziet een projectsubsidie voor de vzw SOS-schulden op school (fiche 19). Die zet zich in om scholen bewust te maken van kansarmoede op school en ondersteunt hen bij de ontwikkeling van een solidair en kostenbeheersend beleid.

De Vlor vindt dit een belangrijk initiatief, maar vraagt vooral om die ondersteuning te kaderen in een ambitieus beleid van beperking van de studiekosten in het leerplichtonderwijs. Een leidraad voor scholen over de omgang met onbetaalde facturen is belangrijk, maar is geen structureel antwoord op het probleem van de studiekosten voor mensen in armoede. De Vlor vraagt dat de overheid de ondersteuning van de vzw consolideert, maar dit kadert in een integraal en structureel beleid dat kostenbeheersing in de scholen actief ondersteunt en stimuleert. De evaluatie van de toekenning en het gebruik van de werkingsmiddelen in het leerplichtonderwijs die is aangekondigd voor het najaar, is hiervoor een uitstekend beleidsinstrument.

De basis voor dit beleid is de ontwikkeling van een studiekostenmonitor (fiche 22) die het mogelijk maakt om de studiefinanciering af te stemmen op de werkelijke studiekosten. Daarom voorziet de overheid middelen om voor de verschillende onderwijsniveaus aangepaste instrumenten te ontwikkelen, te testen en te valideren om de ontwikkeling van de studiekosten te monitoren.

De Vlor is vragende partij voor een goede monitoring van de werkelijke studiekosten, zowel in het leerplichtonderwijs als in het hoger onderwijs en het volwassenenonderwijs. De studietoelagen moeten beter aansluiten bij de reële studiekosten. Specifiek voor het hoger onderwijs vraagt de Vlor aan de instellingen om bij aanvang van de studies veel transparanter te communiceren over de studiekosten.

3.3 Cultuureducatief platform (fiche 8)

De beleidsdomeinen onderwijs en cultuur ondersteunen samen een cultuureducatief platform, www.cultuurkuur.be, dat scholen en cultuureducatieve organisaties verbindt. De Uit-databank, gekend van initiatieven als de “Uitpas”, zorgen voor een laagdrempelige toegang aan culturele activiteiten. Door de kosten te dragen voor culturele activiteiten op school, worden leerlingen bereikt die moeilijker toegang hebben tot het culturele aanbod. Scholen kunnen gratis met De Lijn naar honderden culturele bestemmingen en kunnen een subsidie krijgen om samen met een externe partner een creatief project uit te werken op maat van de school en vanuit de participatie van de leerlingen zelf.

Deze actie van de overheid sluit aan bij wat de Vlor verwoordt in zijn advies over kinderen in armoede.¹⁰ De raad ziet dat wel als een onderdeel van een beleid dat de studiekosten beperkt en zorgt voor een publieksverbreding voor culturele activiteiten. Het is een van domeinen waarop transversaal beleid een meerwaarde heeft (zie punt 7.2).

De Vlor vraagt een uitbreiding van de “Uitpas” naar alle schooluitstappen, zowel korte als langdurende om de toegankelijkheid van culturele activiteiten voor leerlingen in armoede verder te verbeteren.

¹⁰ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. [Advies over kinderen in armoede](#), 06 november 2013, p. 23.

De Vlor vindt wel dat het platform moet passen in het concept van brede school. Het moet een samenwerkingsverband zijn tussen verschillende sectoren die samen werken aan een versterking van de ontwikkelingskansen voor alle kinderen en jongeren. Het concept brede school gaat dus over meer dan samenwerking met de culturele sector alleen. In de actiefiches ontbreekt elke verwijzing naar het brede-schoolconcept.

4 Betere kwaliteit van de onderwijstrajecten voor lerenden in armoede

Een armoedebelid in onderwijs moet inzetten op het volledige leertraject. Het moet aan mensen in armoede hun recht op maximale ontplooiingskansen garanderen. Daarom is het nodig om te werken aan de toegankelijkheid van de verschillende onderwijsniveaus voor mensen in armoede en aan de succesvolle doorstroming van lerenden in armoede doorheen de verschillende onderwijsniveaus.

4.1 Maximale kleuterparticipatie met specifieke aandacht voor maatschappelijk kwetsbare gezinnen (fiche 12)

De overheid wil met een kwantitatieve en kwalitatieve data-analyse de motieven voor afwezigheid van maatschappelijk kwetsbare kleuters in kaart brengen en op basis daarvan acties formuleren om hun participatie aan het kleuteronderwijs te verbeteren.

De Vlor vindt dat de lokale overlegplatformen het best geplaatst zijn om deze kwalitatieve en kwantitatieve analyses te maken en dat hiervoor geen bijkomend wetenschappelijk onderzoek nodig is. In de gemeenten waar een LOP actief is, bestaat hierover voldoende informatie. Wat ontbreekt, is een ambitieus beleid dat geënt is op deze beschikbare informatie.

Voorschoolse opvang en kleuteronderwijs zijn een stevig fundament dat de onderwijskansen in latere fases van de schoolloopbaan sterk beïnvloedt. Hoewel 99 % van de Vlaamse kleuters op vijfjarige leeftijd aan het kleuteronderwijs participeert en Vlaanderen daarmee in internationale context erg hoog scoort, blijft er een kleine, vaak moeilijk te bereiken groep kleuters uit de meest kansarme milieus, die niet of vaak erg onregelmatig participeert aan het kleuteronderwijs. Het beleid inzake kleuterparticipatie moet zich focussen op deze doelgroep.

Een vroege instap in het kleuteronderwijs is erg belangrijk voor meer gelijke onderwijskansen. Daarom ondersteunt de Vlor het voornemen van de overheid om te streven naar een maximale participatie van kleuters in armoede aan het kleuteronderwijs. Naast een beter zicht op de motieven waarom ouders in armoede hun kleuters niet of niet regelmatig naar school brengen, vraagt de Vlor dat de overheid zorgt:

- ─ dat elke kleuter een plek heeft en ingeschreven kan worden in een kleuterschool;
- ─ dat de ingeschreven kleuters regelmatig aanwezig zijn;
- ─ voor kwaliteitsvolle en aanklappende begeleiding.

4.2 Actieplan spijbelen, vroegtijdig schoolverlaten en leerrecht (fiche 14)

De overheid verwijst hier naar haar actieplan om schooluitval tegen te gaan door spijbelen en vroegtijdig schoolverlaten te voorkomen en leerrecht te garanderen.

De overheid zal dit actieplan kortelings voor advies overmaken aan de Vlor. De raad wil hier niet vooruitlopen op dit advies.

4.3 Duaal leren (fiche 9)

De overheid verwijst hier naar haar conceptnota over duaal leren. Zij wil het arbeidsmarktgericht onderwijs opwaarderen door competenties gedeeltelijk aan te leren op de werkvloer. De nauwere band tussen onderwijs en de arbeidsmarkt moet zorgen voor een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt.

In zijn advies over die nota benadrukt de Vlor dat duaal leren altijd moet vertrekken van de onderwijsbehoeften van de lerenden, niet van de behoeften van de arbeidsmarkt. Hij is geen voorstander om een systeem te installeren dat de kiemen in zich draagt voor een arbeidsmarktgericht onderwijs in twee snelheden. In de conceptnota ziet hij echter een aantal mechanismen die daartoe kunnen leiden:

- de voorstellen om de toegang tot het systeem door de bedrijven te laten bepalen;
- een voorstel voor outputfinanciering;
- de beschikbaarheid van tewerkstellingsplaatsen in regio's met een hoge jeugdwerkloosheid;
- de resterende opleidingscapaciteit van bedrijven voor andere vormen van werkplekleren.

Bovendien veronderstelt duaal leren een arbeidsmarkt die gelijke kansen geeft aan alle jongeren.¹¹ Hier spelen twee aspecten:

- Het M-decreet en de integratie van het buitengewoon secundair onderwijs in de matrix secundair onderwijs creëren ook verwachtingen naar kansen op de arbeidsmarkt. Een inclusief arbeidsmarktgericht onderwijs veronderstelt een inclusieve arbeidsmarkt.
- Daarnaast is het belangrijk dat er gelijke kansen geboden worden aan alle jongeren, ongeacht hun etnisch-culturele achtergrond. Vanuit de vaststelling dat migranten in Vlaanderen een achtergestelde positie innemen op de arbeidsmarkt en in het licht van recente debatten over discriminatie op de arbeidsmarkt, is het belangrijk dit aspect te beklemtonen.¹²

¹¹ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. [Advies over de conceptnota duaal leren](#), 12 maart 2015.

¹² Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. [Advies over de conceptnota duaal leren](#), 12 maart 2015, p. 11.

4.4 Uitbreiding leerkansen voor mensen in armoede via gepast educatief aanbod (fiche 13)

De overheid neemt zich voor om de samenwerking tussen de basiseducatie en organisaties die werken met mensen in armoede te stimuleren om levenslang leren te bevorderen bij mensen in armoede. Doel van die samenwerking is om drempels naar leren te verlagen, om van elkaars aanpak te leren en om gebruik te maken van zowel formele als informele leercontexten. De overheid wil daarbij de medewerkers inzetten van de centra voor basiseducatie, het Vlaams ondersteuningscentrum voor volwassenenonderwijs, de organisaties die werken met mensen in armoede en het Netwerk Tegen Armoede.

De Vlor steunt deze actie, maar vindt dat ook andere vormende krachten in de samenleving hier een opdracht hebben. Geletterdheid is, net als armoedebestrijding, een beleidsdomeinoverschrijdende verantwoordelijkheid. De werkomgeving is beslist niet de enige omgeving waarin mensen geletterdheidsvaardigheden kunnen verwerven en verder ontwikkelen. Ook andere beleidsdomeinen zoals Welzijn en Cultuur hebben hier een verantwoordelijkheid. De Vlor benadrukt de nood aan een algemene alertheid voor laaggeletterdheid en specifieke aandacht om in verenigingen, bibliotheken, sportclubs, ... informele of niet-formele leerkansen te creëren, die mensen in staat stellen om hun geletterdheidscompetenties te verhogen.¹³

4.5 Evaluatie voortraject en beroepsopleiding ervaringsdeskundige in de armoede en sociale uitsluiting (fiche 10)

De overheid neemt zich voor om de beroepsopleiding Ervaringsdeskundige in de armoede te evalueren in afwachting van de actualisering op basis van de beroepskwalificatie. Zij zal daarbij rekening houden met volgende aspecten:

- ─ De resultaten van het alternatieve voortraject in de betrokken centra voor basiseducatie en centra voor volwassenenonderwijs;
- ─ De begeleiding van cursisten;
- ─ De organisatie van het voortraject en de beroepsopleiding;
- ─ De doorstroom van cursisten naar andere opleidingen;
- ─ De ondersteuning van vzw De Link.

De Vlor vraagt om bij de evaluatie ook de aspecten te betrekken die hij benadrukte in zijn advies over het voorstel van het opleidingsprofiel Ervaringsdeskundige in de armoede en sociale uitsluiting:

- ─ De toeleiding tot de opleiding;
- ─ Het belang van de groepsdynamiek tijdens de modulaire opleiding;
- ─ De samenwerking tussen de centra voor basiseducatie en de centra voor volwassenenonderwijs die ervaringsdeskundigen in de armoede en sociale uitsluiting opleiden;

¹³ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over geletterdheid n.a.v. de publicatie van de PIAAC-resultaten](#), 18. december 2014.

- ─ De procesbegeleiding vanaf het begin van de opleiding in het centrum voor basiseducatie tot en met het einde van de opleiding in het centrum voor volwassenenonderwijs;
- ─ De verkaveling van de modules.¹⁴

Volgens de Vlor is het belangrijkste probleem bij deze opleiding de latere tewerkstellingskansen van de afgestudeerden. Zij kunnen nochtans nuttig werk verrichten in diensten zoals OCMW's, clb, VDAB, RVA.

4.6 Ontwikkelen STEM-acties voor kinderen en jongeren uit gezinnen in moeilijke sociaaleconomische situatie (fiche 20)

De overheid voorziet middelen om, samen met andere partners, zoals lokale besturen, innoverende methodes te ontwikkelen om ook deze doelgroep te bereiken met het reguliere STEM-aanbod van derden.

De Vlor ondersteunt dit voornemen van de overheid, maar vindt dat naast die aandacht voor de ondersteuning van de keuze van deze leerlingen voor STEM-richtingen, vooral veel aandacht moet gaan naar de verbetering van hun kansen op doorstroming doorheen die opleidingen en later op de arbeidsmarkt.

4.7 Student tutoring stimuleren bij hogeronderwijs instellingen (fiche 21)

De overheid voorziet middelen om hogeronderwijsinstellingen te stimuleren om in te zetten op student tutoring. Daartoe wil zij een aantal projecten selecteren die vanaf september-oktober 2015 middelen krijgen om studenttutoringsessies te organiseren.

De Vlor steunt dit voornemen van de minister en verwijst in dat verband naar zijn advies over student tutoring.¹⁵ Op dit ogenblik lopen er zeer waardevolle projecten, maar als de minister student tutoring wil ondersteunen en stimuleren moet zij niet alleen de nodige specifieke middelen voorzien, maar ook zorgen voor een structurele inbedding en continuïteit bij de toekenning van die middelen. Dat moet de verscheidenheid aan initiatieven die vandaag bestaan garanderen en rekening houden met kwaliteitsvereisten zoals:

- ─ de kwaliteit van het aanbod;
- ─ de meerwaarde voor de betrokken leerling;
- ─ voorafgaand overleg tussen alle betrokken partners;
- ─ de inbedding in het geheel van acties dat de deelnemende school opzet om meer gelijke onderwijskansen te realiseren;
- ─ de vorming van de tutors moet praktijkgericht zijn en veel belang hechten aan coachings- en begeleidingstechnieken.

De overheid beperkt student tutoring tot de 3de graad van het lager onderwijs en het secundair onderwijs. Voor de Vlor moeten echter ook leerlingen van de 1ste en de 2de graad van het basisonderwijs daarvoor in aanmerking komen. Deze vraag past in de focus die de overheid zelf

¹⁴ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Levenslang en Levensbreed Leren. [Advies over voorstellen van opleidingsprofielen voor volwassenenonderwijs](#), 26 februari 2008.

¹⁵ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over student tutoring](#), 27 november 2008.

wil leggen op jonge kinderen. Ook in het hoger onderwijs kan student tutoring een goed instrument zijn om meer gelijke kansen te realiseren.¹⁶

4.8 Studentenmobiliteit (fiche 1)

De overheid zal bovenop het bedrag van de beurzen een bijkomende ondersteuning voorzien voor beursstudenten, beurstariefstudenten en bijna-beursstudenten. Zij stelt zich daarbij tot doel dat tegen 2019 het aantal deelnemers uit groepen die in het hoger onderwijs ondervetegenwoordigd zijn, ten minste evenredig stijgt met het aantal deelnemers aan de totale studentenmobiliteit.

De Vlor ondersteunt deze actie.¹⁷ Zij sluit aan bij zijn vraag aan de overheid om de nodige middelen te voorzien om de Erasmusbeurzen voor de laagste inkomens te verhogen en alle beurzen voor buitenlandse studieverblijven te differentiëren naargelang het inkomen. De raad legt de lat wel hoger dan de overheid. Hij wil dat het aandeel mensen in armoede dat deelneemt aan internationale uitwisselingen, representatief wordt voor het aandeel mensen in armoede in de hele studentenpopulatie.¹⁸

5 Begeleiding van lerenden

5.1 Impact van het M-decreet voor kansarme leerlingen versterken (fiche 15)

De overheid informeert en consulteert de verenigingen waar armen het woord nemen om in dialoog na te gaan welke impact het M-decreet kan hebben voor kansarme leerlingen. Zij zal bewaken dat gezinnen die leven in armoede toegang hebben tot het proces van handelingsgerichte diagnostiek en gepaste hulp. Zij zal monitoren in welke mate kansarme leerlingen gebruik kunnen maken van buitengewoon onderwijs en ondersteuningsvormen zoals geïntegreerd onderwijs en gepaste zorg in het gewoon onderwijs.

De Vlor ondersteunt deze actie van de overheid. Hij vindt dat deze elementen zeker opgenomen moeten worden in de monitoring en de voortgangsrapportage over dit decreet. Hij benadrukt in dit verband het belang van het overleg met Welzijn over de kosten van diagnostiek.¹⁹

5.2 Betere oriëntering van leerlingen en studenten (fiche 16)

De overheid zet in op een goed studiekeuzetraject waarbij ze de bepalende rol die de socio-economische achtergrond speelt in die keuzetrajecten expliciet meeneemt. Daarnaast neemt ze maatregelen in het hoger onderwijs met de invoering van niet-bindende toelatingsproeven.

¹⁶ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies armoede en hoger onderwijs](#), 11 oktober 2011.

¹⁷ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over het actieplan mobiliteit 2013 'Brains on the move'](#), 02 mei 2013.

¹⁸ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies armoede en hoger onderwijs](#), 11 oktober 2011.

¹⁹ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de beleidsnota Onderwijs 2014-2019](#), 27 november 2014, p. 23.

Om de invloed van socio-economische achtergrond te verminderen, is het voor leerlingen die in armoede leven erg belangrijk om een goed geïnformeerde studiekeuze te kunnen maken. Vooral deze groep heeft nood aan zoveel mogelijk informatie over zichzelf: competenties, belangstelling, waarden, overtuigingen, persoonlijke doelen, bereidheid tot inzet, ... Daarom volstaat, zeker voor deze leerlingen, de invoering van toetsen en testen op scharnierzakmomenten, zoals niet-bindende toelatingsproeven, niet. Leerlingen moeten de kans krijgen om hierover gedurende hun hele schoolloopbaan zoveel mogelijk informatie te verzamelen zodat ze die kunnen inzetten op alle belangrijke scharnierzakmomenten in hun schoolloopbaan. Daarom moet de overheid:

- scholen stimuleren om hun studiekeuzebegeleiding af te stemmen op de doelgroepen die ze hebben;
- het gebruik van instrumenten stimuleren om informatie te verzamelen en te gebruiken over het persoonlijk ontwikkelingstraject over heel de schoolloopbaan;
- de onderbouwing en de overtuigingskracht van het advies van de klassenraad over de studiekeuze versterken;
- praktijkgericht onderwijsonderzoek financieren voor de validering van bestaande instrumenten en naar de psychometrische kwaliteit hiervan;
- de instrumenten voor de overgang van de 2de naar de 3de graad van het secundair onderwijs updaten en het gebruik ervan door de scholen stimuleren;
- de instellingen voor hoger onderwijs stimuleren om de opleidingsgebonden instapcompetenties transparant te formuleren en te expliciteren voor leerlingen en secundaire scholen;
- de instellingen voor hoger onderwijs stimuleren om domeinspecifieke informatie te ontwikkelen waarin ervaringsleren een plaats krijgt;
- actoren uit het secundair onderwijs en het hoger onderwijs stimuleren om samen bijkomende domeinspecifieke zelfevaluatie-toetsen over brede studiegebieden te ontwikkelen en te implementeren;
- zorgen voor een sterkere verankering van competenties op het vlak van studiekeuzebegeleiding in het beroepsprofiel van de leraar;
- het nascholingsaanbod over studiekeuzebegeleiding voor leraren en clb-medewerkers uitbreiden.²⁰

6 Laaggeletterdheid aanpakken

Voor zijn visie op geletterdheidsonderwijs verwijst de Vlor naar zijn advies over geletterdheid naar aanleiding van de publicatie van de PIAAC-resultaten.²¹

6.1 Geletterdheidsondersteuning van ouders in het leerplichtonderwijs (fiche 11)

In het kader van het Plan Geletterdheid ondersteunt de overheid de bekendmaking en de verspreiding van het aanbod van de Basiseducatie voor ouders op de school van hun kinderen.

²⁰Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de studiekeuze van het secundair naar het hoger onderwijs](#), 28 maart 2013.

²¹ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over geletterdheid n.a.v. de publicatie van de PIAAC-resultaten](#), 18 december 2014.

Op die manier wil zij laaggeletterdheid bij ouders bestrijden en bijdragen tot de preventie van laaggeletterdheid bij kinderen. De overheid engageert zich daarbij om deze actie mee op te nemen in de onderhandelingen over de nieuwe beheersovereenkomst met de ouderkoepelverenigingen en om hiervoor medewerkers van de basiseducatie in te zetten.

In zijn advies over het plan geletterdheid drukt ook de Vlor zijn overtuiging uit dat die betrokkenheid van laaggeletterde ouders bij de school van hun kind moet worden versterkt. Dat komt niet alleen de schoolloopbaan van de kinderen ten goede, maar ook de ouders zelf kunnen op die manier tot leren komen. Hij vraagt om de titel van deze fiche de term “leerplichtonderwijs” te veranderen door “basisonderwijs en secundair onderwijs”, opdat ook ouders van kleuters hiervan kunnen genieten.

Het volstaat hier echter niet om medewerkers van de basiseducatie in te zetten en de actie op te nemen in de beheersovereenkomst met de ouderkoepelverenigingen. Werken aan betrokkenheid van laaggeletterde ouders veronderstelt samenwerking tussen scholen en centra voor basiseducatie. Het is ook nodig dat de overheid scholen en centra voor basiseducatie die in die samenwerking willen investeren, effectief ondersteunt.²²

Inhoudelijk vraagt de Vlor dat daarbij wordt uitgegaan van de brede invulling van geletterdheid zoals hij die verwoordt in zijn advies naar aanleiding van de stand van zaken bij de uitvoering van het strategische plan ‘Geletterdheid Verhogen’ 2005 – 2011.²³ Voor de Vlor beperkt geletterdheid zich niet tot een functionele geletterdheid in de context van maatschappelijk functioneren, maar moet geletterdheid ook duurzaam zijn. Een duurzame geletterdheid stelt mensen in staat levenslang te leren en daarbij zelf motor te zijn voor hun ontwikkeling.

Daarom vraagt de Vlor in de context van geletterdheidsondersteuning van ouders in het leerplichtonderwijs bijzondere aandacht voor het toenemend gebruik van elektronische leerplatformen, zowel bij de communicatie met de ouders als bij de ondersteuning van de leerlingen. Deze leerplatformen hebben voor laaggeletterde ouders een hoge drempel. Een ICT-aanbod kan die drempel verlagen. Ideaal is dat aanbod een opstap naar een opleiding in een centrum voor basiseducatie of een centrum voor volwassenenonderwijs.²⁴

De Vlor vindt deze fiche onvoldoende ambitieus. De overheid stelt zich tot doel dat tegen 2019 het leerplichtonderwijs het aanbod van geletterdheidsondersteuning voor ouders kent en er op inzet. De Vlor wil hier sneller echte resultaten: een significante toename van het aantal ouders dat op dit aanbod ingaat.

²² Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over het plan geletterdheid 2012-2016](#), 27 juni 2012, p. 10.

²³ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Naar een duurzame geletterdheid. Advies naar aanleiding van de stand van zaken bij het strategisch plan ‘Geletterdheid Verhogen’ 2005-2011](#), 25 maart 2010, p. 3.

²⁴ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over het plan geletterdheid 2012-2016](#), 27 juni 2012, p. 10.

6.2 Sensibiliseren over laaggeletterdheid (fiche 18)

De overheid wil dat het volwassenenonderwijs nieuwe strategieën detecteert voor sensibilisering, activering en toeleiding. Hierbij werkt het volwassenenonderwijs samen met andere beleidsdomeinen en partners uit het middenveld. De sensibilisering zorgt voor aandacht voor thema's als laaggeletterdheid en kansarmoede en promoot toeleiding van kansarme laaggeletterden naar het volwassenenonderwijs. Ze verspreidt expertise in de omgang met en de ondersteuning van laaggeletterden.

De Vlor steunt de ambitie van de overheid om beleidsdomeinoverschrijdend te werken. Hij vindt dat niet alleen het volwassenenonderwijs, maar alle vormen van volwasseneneducatie hierin een verantwoordelijkheid hebben. Bovendien hebben ook andere vormende krachten in de samenleving de opdracht om mee te zorgen voor het behoud en de verbetering van het geletterdheidsniveau in Vlaanderen.^{25 26}

De Vlor vindt echter ook het breed maatschappelijk bewustzijn van het probleem van geletterdheid belangrijk. Daarom vraagt hij aan de overheid om mediacampagnes op te zetten die gericht zijn op het brede publiek. Dergelijke mediacampagnes kunnen scholen ondersteunen bij de acties die ze ondernemen.

De Vlor blijft er tegelijk van overtuigd dat het niet opgaat om alle verantwoordelijkheid voor de toenemende geletterdheidseisen bij het individu te leggen. De samenleving moet ook waar mogelijk de geletterdheidseisen beperken of compensatiestrategieën voorzien. Het onderwijs en de overheid hebben daarin een voorbeeldfunctie. Zo kunnen zij:

- informatie in een duidelijke taal verspreiden. Mensen doen meer moeite om een brief in eenvoudig en duidelijk Nederlands te lezen, in plaats van hem te negeren. Zo'n brief versterkt hun geletterdheid;
- diensten en loketten voorzien waar burgers terecht kunnen voor ondersteuning bij administratieve verrichtingen;
- pen-en-papieropties blijven voorzien voor administratieve verrichtingen naast digitale varianten;
- beroepsopleidingen voorzien die aangepast zijn aan de mogelijkheden van zeer laaggeletterden, zoals de VDAB nu al doet;
- sociale rechten automatisch toekennen. Rechthebbenden moeten dan geen complexe administratieve handelingen uitvoeren.

6.3 Vorming en nascholing voor lesgevers in onderwijs en praktijkmensen in armenverenigingen (fiche 23)

De overheid neemt zich voor om de goede praktijken van samenwerking tussen centra voor basiseducatie en verenigingen waar armen het woord nemen, verder te verspreiden. Zij zal ook initiatieven nemen om de kennis van armoede en de effecten op scholing en geletterdheid te integreren en te verspreiden naar de initiële opleidingen van mensen die in hun functie zullen werken met mensen in armoede.

²⁵ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over geletterdheid n.a.v. de publicatie van de PIAAC-resultaten](#), 18 december 2014, p. 8 e.v.

²⁶ Zie ook 4.4

Ook de Vlor vraagt in zijn advies over kinderarmoede²⁷ om de kennis van armoede op te nemen in het volledige professionaliseringstraject van het onderwijspersoneel en daarbij voldoende aandacht te besteden aan leren waarnemen en interpreteren van armoede, leren omgaan met armoede en voorkomen van vooroordelen. Deze professionalisering mag niet beperkt blijven tot het basisonderwijs. Zij moet uitgebreid worden tot alle schoolteams in het basisonderwijs en in het secundair onderwijs.

Dit vraagt een bijzondere inspanning naar lerarenopleiders. Maar niet alleen naar lerarenopleiders. Ook het overige personeel van de instellingen hoger onderwijs moet leren gepast omgaan met studenten in armoede en rekening houden met problemen van armoede. Ook in het hoger onderwijs is het inlevingsvermogen van het personeel in de individuele student en zijn verhaal belangrijk.²⁸ De Vlor vraagt daarom om aan deze actiefiche de personeelsleden van de instellingen voor hoger onderwijs in het algemeen expliciet toe te voegen als doelgroep voor sensibiliseringsacties en vorming over armoede.

7 Een participatief beleid op verschillende beleidsniveaus

7.1 Armoedetoets (fiche 4, 5 en 6)

Met een armoedetoets wil de overheid er over waken dat het armoedebestrijdingsbeleid tegemoet komt aan de noden van mensen in armoede. Een armoedetoets is het resultaat van een participatief proces waarin de Vlaamse overheid in dialoog met andere betrokken actoren, beleidsmaatregelen screent op hun impact op armoede, op mensen in armoede of op ongelijkheid die tot armoede kan leiden.

De Vlor vindt het belangrijk dat deze armoedetoets gebeurt voor alle beleidsmaatregelen en voor de verschillende beleidscontexten, zowel Vlaams als lokaal en meer is dan een administratief instrument dat leidt tot planlast. De armoedetoets moet een uitgangspunt zijn om samen beleid uit te tekenen en de stem van mensen in armoede en minderheden vanaf het begin van het beleidsproces te integreren in het beleidsdesign. Hij moet de effectiviteit van de beleidsmaatregel zelf schragen en onderbouwen.

Het Netwerk Tegen Armoede, het Minderhedenforum en andere middenveldorganisaties en de strategische adviesraden, kunnen hierin een katalysatorrol opnemen. Dit veronderstelt dat deze organisaties hiervoor een beroep kunnen doen op ondersteuning vanuit de overheid en op een relevant moment in het beleidsproces worden betrokken.

Voor de Vlor zijn volgende principes erg belangrijk voor de uitwerking van een armoedetoets:

- De lerende is het uitgangspunt van elke actie;
- De maximale ontplooiing van de mogelijkheden van de lerende staat centraal;
- De aanpak is niet stigmatiserend;

²⁷ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. [Advies over kinderen in armoede](#), 06 november 2013, p. 26 en p. 42.

²⁸ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies armoede en hoger onderwijs](#), 11 oktober 2011.

- De maatregel draagt bij tot meer participatie van de lerende in het algemeen en van kinderen en ouders in het bijzonder;
- De aanpak respecteert het eigenaarschap en de autonomie van de lerende en van kinderen en hun ouders;
- De aanpak is inclusief met bijzondere inspanningen voor ondersteuning en empowerment van lerenden in armoede;
- De aanpak is multidimensionaal;
- De middelen moeten terecht komen bij diegenen die ze het meest nodig hebben.²⁹

7.2 Afstemmen met andere actieplannen (fiche 2)

De overheid neemt zich voor om beleidsdomeinoverschrijdend samen te werken aan de verschillende actieplannen om zo een coherent transversaal beleid vorm te geven.

Beleidsdomeinoverschrijdend samenwerken aan de verschillende actieplannen en de deelname van verantwoordelijke departementsmedewerkers en projectleiders aan elkaars stuurgroepen en overlegplatformen zijn zeker waardevol. Op die manier neemt de kans toe op een integraal beleid waarin verschillende beleidsdomeinen en aanpakken elkaar versterken.

De actieplannen moeten afgerekend worden op resultaten en op de output. Ze mogen niet blijven steken in goede bedoelingen.

7.3 Beheersovereenkomst met de ouderkoepelverenigingen (fiche 17)

De overheid zal in de beheersovereenkomst met de ouderkoepelverenigingen opnemen op welke manier extra aandacht kan gegeven worden aan de participatie van ouders in armoede.

In het verlengde van deze fiche vraagt de Vlor dat er ook specifieke ondersteuning komt voor leerlingen in armoede om te kunnen participeren zowel aan het Vlaams onderwijsbeleid via de scholierenkoepel VSK, als aan het schoolbeleid.

8 Ontbrekende actiefiches

Armoedebelief in onderwijs omvat een geheel aan maatregelen die inspelen op alle elementen van het onderwijsbeleid en moet die maatregelen met elkaar verbinden zodat ze elkaar versterken. De aanpak laat ook toe om prioriteiten te leggen en lacunes op te sporen. Op basis van de bespreking van de verschillende clusters, vraagt de Vlor bijkomende fiches over:

- Bij de cluster 'financiering en studiefinanciering' ontbreken fiches over:
 - structurele maatregelen voor een betaalbaarder onderwijs;
 - een verhoging van de schooltoelage voor de laagste inkomens;
 - studiefinanciering die rekening houdt met de verschillen in kostprijs tussen studierichtingen;
 - studentenvoorzieningen;

²⁹ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. [Advies over kinderen in armoede](#), 06 november 2013, p. 4.

- de grenzen voor de toekenning van de studietoelagen (hiervoor verwijst de Vlor naar het advies over de studiefinanciering in het hoger onderwijs dat hij op dit ogenblik voorbereidt);
 - studiefinanciering in het volwassenenonderwijs;
 - studiefinanciering en sociale voorzieningen hbo5.
- Bij de cluster 'optimaliseren van de kwaliteit van de onderwijstrajecten voor lerenden in armoede' ontbreekt een fiche over gekleurde armoede;
 - Bij de cluster 'laaggeletterdheid aanpakken' ontbreekt een fiche over digitalisering en onderwijs;
 - Bij de cluster 'participatief beleid op de verschillende beleidsniveaus' ontbreken fiches over:
 - de werking van de lokale overlegplatformen;
 - leerlingenparticipatie en leerlingenraden.

Mia Douterlungne
administrateur-generaal

Harry Martens
voorzitter